AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2018 / 24 • Mart 2018

ZÜRİH PROTOKOLLERİ VE DİASPORA

Tutku DİLAVER

Analist

Zürih Protokolleri, 1 Martta iptal edilmiş olmasına rağmen, Ermenistan basınında ve Ermeni diasporasındaki güncel yerini korumaya hala devam ediyor. Daha önce detaylı bir şekilde analiz edildiği üzere, başından beri bu Protokoller diasporanın Ermeni hükümeti üzerindeki baskılarının temel unsurlarından biri olmuştur.[1] Son olarak A.B.D.deki aşırı görüşlü ve Türkiye karşıtı Ermeni diasporanın sözcüsü olan Harut Sasunyan, California Courierde protokoller hakkında bir yorum yayınladı.[2] Sasunyanın, Ermeni hükümeti açısından bir ders niteliği taşıması gerektiğini söylediği Protokol süreci ile ilgili beyanları, diasporanın Protokoller ile ilgili tavrını bir kez daha gözler önüne seriyor. Ancak, Sasunyanın yazısına değinmeden önce bir önceki yazıda bahsedilen bir takım gözlemleri hatırlamakta ve Sasunyanın bu değerlendirmeleri teyit ettiğinin altını çizmekte fayda var.

Daha önce bahsedildiği üzere, Protokoller, Ermeni diasporası tarafından, tarihi gerçekleri tartışmaya açması ve iki ülke arasında sınırı tanıması nedeniyle yoğun olarak eleştirilmiştir. Protokollerin imzalanmasından önce başlayan yoğun eleştiriler, imzalandıktan sonra da devam etmiş, Erivan söz konusu baskılar sonucunda Ermeni diasporasını karşısına almak istememiştir. Protokoller üzerinde yapılan eleştirilerin odak noktalarından bir tanesini, tarihsel olayları inceleyecek alt komitenin kurulması oluşturmaktadır. İkinci Protokolde yer alan, mevcut sorunları tanımlama ve tarihi arşivler ile kayıtları kullanarak, bilimsel araştırmalar sonucunda ulaşılan verilerle tavsiyelerde bulunma şeklindeki ibareler bu iddiaların temelini oluşturmuştur. Her iki taraf da bu maddeyi farklı yorumlamış, ancak Ermeni diasporasının Protokollere karşı tutumu, Ermeni hükümetinin duruşunu da değiştirmiştir. Sarkisyanın Protokoller imzalandıktan hemen sonra yaptığı açıklamalara bakıldığında, diasporanın savlarına tamamen uygun bir metin oluşturulduğu görülmüştür. Bir diğer yandan, uluslararası hukuka uygun şekilde kabul edilen Ermenistan Türkiye sınırının, sorun teşkil eden bir konu olmamasına karşın, Protokollerin imzalanması ile kabul edildiği şeklinde yorumlar yapılmıştır. Birinci Protokolde yer alan maddeye göre, ilgili uluslararası antlaşmalara uygun olarak karşılıklı sınır bugünkü hali ile tanınacaktır denilmektedir. Ermeni diasporasındaki aşırı ve fanatik seslerin dile getirdiği bu yorum, Erivan hükümeti tarafından dile getirilmemiştir.[3]

Sasunyanın Zürih Protokolleri hakkındaki görüşlerinin de, yukarıda anlatıldığı şekilde şekillendiği görülmektedir. Sasunyan, Protokoller aracılığı ile Türkiye- Ermenistan sınırının kabul edilmesinden ve iki ülke arasındaki tarihi sorunları araştıracak bir komisyonun

kurulmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Bu konuların Ermenistanda ve yurt dışında yaşayan tüm Ermenileri ilgilendirdiğini aktarmaktadır.[4] Dolayısı ile Ermeni hükümeti Zürih Protokollerini, diasporanın isteği dışında kabul etmiştir. Bu nedenle Sasunyan, Zürih protokolleri imzalanmadan önce Sarkisyanın çıktığı ikna amaçlı gezilerde, protestolarla karşılaşılmasının doğal olduğu belirtmiştir. Sasunyana göre, Ermeni liderleri Ermenilerin çıkarına olmayan kararlar hakkında büyük güçlerin üzerinde baskı kurmasına izin vermiştir. Oysa diasporanın fikirlerinin Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceği adına bir kenarda bırakılması, Sasunyana göre doğru bir tavır değildir. Söz konusu süreç, Ermeni hükümetine tüm dünyadaki Ermenilerin çıkarlarını etkileyen girişimlerde bulunmadan önce, Ermenistan Ermenilerinin ve diasporanın onlara aynı fikirde olup olmadığına dikkat etmesi gerektiğini hatırlatmalıdır, denilmektedir.[5] Bu cümle aslında diasporanın Erivan üzerindeki gücünü göstermekle birlikte geleceğe yönelik bir uyarıyı da içermektedir. Ermenistanın diasporanın istemediği bir hamleyi yapma konusunda ileride karşılaşabileceği zorluklar bu şekilde gözler önüne serilmektedir.

Ermeni diasporasının başından itibaren karşı olduğu Protokollerin iptal edilmesi, Erivanın bir yanlıştan döndüğü şeklinde yorumlanmaktadır. ABD Ermeni diasporası sözcüsü Sasunyanın ifadeleri, Ermeni diasporasının Protokollere olan karşıtlığını bir kere daha doğrulamaktadır. Sasunyanın, Ermeni yöneticilerden çıkartmalarını istediği derslerin temelinde ise, diasporanın isteklerinin Ermenistanın çıkarlarının önünde olduğu gerçeği yatmaktadır. Bir kez daha tekrar etmek gerekirse, Ermenistan □□□□□□□□ ilişkilerinin nasıl şekilleneceği, Ermenistanın üçüncü tarafların karşısında öz çıkarlarını nasıl koruyacağına bağlıdır.

[1] Tutku Dilaver, Ankaranın Çekmecelerinden Ermenistanın Tozlu Raflarına: Zürih Protokolleri, *Avim*, 12 Mart 2018.

[2] Harut Sassunian, Terminated Armenia-Turkey Protocols Should be a Lesson For Armenias Leaders, *California Courier*, 13 Mart 2018.

[3] Dilaver, ibid.

[4] Sassunnian, ibid.

[5] Sasunnian, ibid.

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını

tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2026. "ZÜRİH PROTOKOLLERİ VE DİASPORA." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2018 / 24. Mart 19. Erişim Kasım 17, 2026. https://avimbulten.org/tr/Yorum/ZURIH-PROTOKOLLERI-VE-DIASPORA

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır